

Om Islands Fremskridt i 20 Aar.

Foredrag i det kgl. danske Landh. Selskab d. 24. Febr. 1897
af Inspektør P. Feilberg.

Efter det høje Præsidiiums Ønske skal jeg tillade mig at fremdrage nogle Forhold vedrørende vort »store Biland« — saaledes kan vel med Rette Landet kaldes, som d'Hrr ville se afbildet paa det omdelte Kortblad, i samme Maalestok som Danmark; — vi ere fra vor Skoletid vante til et se Island, som en lille Ø, anbragt i Hjørnet af et Danmarkskort, og det falder os vanskeligt at forestille os, at Forholdet egentlig burde være omvendt.

Endnu vanskeligere er det at tænke sig vort »store Biland« saa svagt befolket, som det er — Sjælland har 10 Gange Islands Befolkning (700,000 Indbyggere), men ikke mere end $\frac{1}{16}$ af dets Størrelse — det vil med andre Ord sige, at for at have lige saa god Plads, som man har paa Island, maatte Sjællands Befolkning disponere over den skandinaviske Halvø, Storbritannien og Irland tilsammen. (14000 + 5700 □ Mil).

Ganske korrekt er dog ikke Billedet, fordi store Partier af Island jo ere ubebyggede, men Vanskeligheden ved f. Eks. at skaffe Veje og Broer formindskes dog kun i mindre Grad ved den spredte Bebyggelse.

Alt er stort — naar man nærmer sig Landet og ser Vatna-Jøkuls snedækkede Top mellem Skyerne, faar man en levende Følelse af, hvor forskjelligt alt er fra, hvad vi her ere vante til at se.

Det gjælder Udstrækningen, Overfladen, de mægtige Jøkler og Floder, og ikke mindst Vegetationen.

*

*

*

Den naturlige Plantevæxt er et Produkt af Jordbund og Klima, og kun i ringe Grad kan Menneskearbejde raade Bod paa Mangler derved i en eller anden Retning. Hvor der er Varme nok, som i Troperne, er det Vandedets Tilstedeværelse i tilstrækkelig Mængde, der afgjør om Vegetationen kan naa sin største Udvikling; hvor der er Vand nok, som sædvanlig er Tilfældet under nordlige Bredegrader, bliver det Varmen, der kommer til at spille Hovedrollen; den lange Dag, den store Lysmængde og dens Omsætning i Plantevævet til Varme*) bringer nogen Hjælp i Kampen mod Surhed og Kulde, som ere de Fjender, hvis overmægtige Indflydelse bestandig skaber Vanskeligheder.

Vi vide gennem Erfaringer fra vore lavtliggende Enge og Mosearealer, hvor vanskeligt det er at bevare Humusdannelsen frisk; et højt Grundvandspejl og dermed følgende stor Fordampning nedstemmer Sommertemperaturen — Planterne voxe, men deres Rodsystem danner et sammenfiltret Næt, der efterhaanden stopper alle Porer, saa at Luftens Adgang formindskes; men Varmen og en bestandig Tilførsel af Ilt er Betingelsen for, at den sunde Mulddannelse kan finde Sted; Omsætningsprocessen bliver under nordlige Bredegrader langsommere end Dannelsen af vegetabilsk Stof, som altsaa ophober sig i Jorden, og Vandindholdet tiltager paa Grund af dette Stofs vandbindende Evne.

Sluttelig bliver Lufttilgangen ringere og ringere, Varmen mindre og mindre, og vi have den sure moseagtige Humusdannelse. — Jorden bliver tørvagtig, Vandmængden stor, og Plantedækket slet.

*) Varming: Plantesamfund Pag. 12.

Det er den store Ulempe, der følger med lav Jordvarme, hvad enten Jorden findes i vore Enge og Kær, eller i Nærheden af Polarkredsen, hvad enten Talen er om Sibiriens Tundradannelse eller om Islands Tun og Myr.

Vegetationen bliver slet, — ja ganske vist efter vore Forestillinger, men Naturen selv bringer en Art Balance tilveje, om end paa et ganske andet Omraade.

Island er Halvgræssernes og de grovere Græsarters Land, men de Kreaturer, der Generationer igjennem har vænnet sig til den grove Føde, trives vel derved; *Aira-cæspitosa* og *Festuca rubra*, som vi ikke betragte med særlig Glæde, naar de her indfinde sig, ere der gode Græsarter; den første almindelig i mange Egne af Landet paa naturlige Græsmarker, mens den sidste udgjør en af de væsentligste Bestanddele af Plantedækket paa de dyrkede Tun, og undersøger man Engene, finder man *Carex cryp-tocarpa*, *capillipes*, *chordorhiza*, *vulgaris*, etc., etc., som udgjørende den langt overvejende Del af Afgrøden.

Vi se Naturforholdenes Virkning paa Jordbund, Planter og Dyr, og underligt skulde det være, om ikke den samme Aarsag kom til at udøve Indflydelse paa Befolkningen.

I denne Tid, da Nansens Nordpolsfart har bragt den civiliserede Verden til at vende Blikket mod den Del af Jordkloden, der ligger Nord for de store Kontinenter, have alle faaet en levende Forestilling om, hvilket uhyre Isrige der ligger mellem Grønland og Sibiriens Kyststrækninger — et Iskонтinent, ved hvis Grænse Island ligger, saaledes som særlig tydelig er vist paa hosfølgende Opgjørelse for 1896 af Isgrænsen, udarbejdet af det met. Instituts nautiske Afdeling' (Premier-Lieutenant Garde), og velvillig overladt mig til Benyttelse, for at anskueliggjøre disse, for vort nordlige Biland højst ejendommelige Forhold.

Det vil ses, at Foraarsmaanederne April og Maj bringe Polarisen ganske tæt ind til Landet, at der i Juni først opstaar en mindre, og i Juli en lidt større aaben

Rende mellem Islands Nordkyst og de kompakte Ismasser, der under Vinter og Foraar saa at sige gjøre Øen landfast med Nordpolen.

Disse Forhold ere imidlertid varierende fra Aar til Aar, og man har Exempler paa, at først August og September have bragt aabent Vand langs Nordkysten, og derved Mulighed for en noget forhøjet Varme for Græssets Udvikling og for en tarvelig Høst.

Mens Island under saadanne Forhold har det nordlige Sibiriens Klima, stiller alt sig lysere i de Aar, da Golfstrømmen har Magten — alt voxer og grønnes, Sommeren har vor Maj Maanedes Temperatur, og et frugtbart Øklima, som i Egne af det nordlige Norge er Resultatet af disse forandrede Naturforhold.

»Polarisen er Islands Dødsfjende«, den skaber en Usikkerhed, som intet menneskeligt Snille kan overvinde, og Usikkerheden bliver den dybere Aarsag til de Ejendommeligheder i Folkekarakteren, som vi kende men ikke altid forstaa.

Usikkerheden gjør træt af at lægge Planer, man fristes til at opgive Ævret, og som Muselmanen: »lade Allah og hans Profet«, i dette Tilfælde den overmægtige Natur. — raade; Slægt efter Slægt gjentager det samme sig; — en Indsats af Flid og Arbejde giver ikke som her nogenlunde Sikkerhed for et tilsvarende Udbytte, og der opstaar da efterhaanden Ejendommeligheder i den aandelige Udvikling, som svarer til de særegne ydre Forhold. Menneskeaaanden tvinges som Planterne til at forme sig efter de barske Vilkaar, hvorunder den maa arbejde, og lægge Vægt paa saadanne Egenskaber, der kunne bevare Intelligensen trods Naturen, som jo desuden ogsaa i andre Retninger er en rebelsk Tjener, — hvem mindes ikke Jordskjelvet paa Sydlandet for faa Maaneder siden, som Dr. Thoroddsen saa levende har skildret, og vist, hvorledes det slutter sig til en lang Række forudgaaende Rystelser, der ofte have bragt store Tab af Bygninger og

Kreature*) , undertiden vel ogsaa Menneskeliv, men altid en Følelse af Usikkerhed, som kun igjennem lange Tider igjen kan forvindes.

Det er derfor ganske forklarligt, at lærde Studier over Historie, Filologi, etc., har havt Hjemsted paa Island fremfor de fleste andre Steder, og ligesaa naturligt, at Bjørnssons Udraab: »Jeg vil bygge mit Land« ikke før i en sen Periode har kunnet finde Gjenlyd paa Island.

Naar det alligevel er sket paa en saa smuk Maade, som Tilfældet har været i de sidste 20 Aar, saa maa det siges at geraade vore Frænder til stor Ære. Den Generation, der har begyndt med »at bygge Landet«, har havt meget at kæmpe imod: — Fortidens Slendrian med Motto: »Hvad kan det nytte«, de virkelig vanskelige Naturforhold og smaa Kaar, saa tarvelige, at man kun med Undren kan se, hvormeget der, trods dem, har kunnet udrettes og endelig »last not least« — den Ejendommelighed, som jeg vil kalde Islænderens sydlandske Temperament, der undertiden kan foranledige ellers forstandige Mænd til at forvexle Drøm med Virkelighed, og se Lysbilleder af en Fremtidsudvikling, der kun har hjemme i Fantasiens Verden.

Meget er gjort og meget kan gøres, inden de Opgaver ere løste, som ligge lige for Haanden; hvad denne Generation har præsteret i Retning af Vejanlæg, Brobygning, Ombygning af Jordkirker med smukke Trækirker, Forbedring af Boliger, af Tun og Enge, og fremfor alt praktisk Landbrugsundervisning for unge Mænd, er som sagt al Ære værd, og den afdøde Hædersmand, Einar Ásmundsen og andre af hans Samtidige vilde nu ikke behøve at tale med saa megen Bekymring om »Framfarir Islands« som for 25 Aar siden.

*) Man tænker ikke altid paa, at, naar ved et Jordskjælv Bygningerne styrte sammen, saa kan dermed, som ved det sidste Jordskjælv i Aug. 1896, alt opbevaret Vinterfoder tabes ved at udsættes for Vejrliget og derved Kreaturerne lide Nød.

Øens Beliggenhed vil altid, ligesom dens Naturforhold, tvinge Udviklingen ind i andre Spor end de, der have Betydning for Evropas øvrige Lande, hvis Produkt-afsætning til enkelte Centrer lettes ved forholdsvis korte Transportafstande; det vil altid være vanskeligt for Island at konkurrere med dem, ved Salg, f. Ex. af Mejeriprodukter, selv om man kunde tænke sig, et en større Produktion i den Retning kunde etableres paa Island, og Produkterne uden uforholdsmæssig Bekostning bringes til Havnepladser. Heste, Uld, levende Faar, Faarekjød, er Landets naturlige Produktion, der i de senere Aar har indbragt op imod et Par Millioner Kroner; nemlig for Landbrugsprodukter i 5 Aaret 1890-94: 1,7-1,6-1,7-1,8-2,5 Mill. Kroner (Middel 1,8).

Desværre er jo nu det engelske Marked stoppet for Salg af levende Faar, og andre Veje for Afsætningen maa findes, eller, hvis dette glipper, maa Balancen søges bragt til Veje ved et større Forbrug i Landet af dets egen Kjødproduktion, og et formindsket Indkjøb af de Fødemidler, der aarlig indføres.

Værdien af indførte Fødemidler har været i de samme 5 Aar c. 2 $\frac{1}{2}$ Mill. Kroner. Nemlig Brød, Korn, Kolonialvarer, Kaffe, Sukker, etc., etc., 2,4—2,6—2,7—2,6 Mill. Kr. (Middel 2,6)

Altsaa, Udførselen af Landbrugsartikler dække ikke Forbruget i Husholdningen.

Jeg skal ikke gaa i Detail med denne Undersøgelse*), men henvise til den Oversigt, der findes fremlagt, og blot bemærke, at det for en Udlænding stiller sig som unødvendigt at indføre for saa store Værdier »Madvarer« i et Land, der er saa rigt paa gode Fødemidler som Island.

Dog Forholdene ere jo i dette som paa de fleste andre Omraader saa forskjellige fra vore, at vi vanskelig kunne dømme om, hvad der maa siges at være rimeligt eller

*) Se vedføjet Oversigt for 5 Aars Ind- og Udførselsværdier.

ej; og desuden bør det erindres, at Landbruget kun er den ene, og endda den mindste, af Islands Hovednæringsveje.

Fisk, Tran, Sild, Lax, etc. har for de 5 Aar, hvorom Oplysning er meddelt, givet en gennemsnitlig Indtægt af 3,6 Mill. Kr. eller 51 Kr. 4 Øre pr. Individ, mens Landbrugsproduktionen kun repræsenterer 26 Kr. 38 Øre pr. Individ.

Undersøgelser foranledigede ved Tusindaarsfesten.

Vore Forsøg paa at følge og forstaa Udviklingen paa Island i den senere Periode begynde med Tusindaarsfesten i 1874, der gav Anledning til, at Opmærksomheden henleddes paa Muligheden af at gjøre noget for Ophjælpningen af de derværende landøkonomiske Forhold.

En lille Pjece »Om Forholdene paa Island«*) 1878 gav en, maaske noget mørk Skildring af Vanskeligheden ved Kulturkampen paa vort fjærne Biland; den viser, hvorledes det barske Klima og den korte Arbejdstid — her 300, der næppe 100 Arbejdsdage, — lægge Hindringer i Vejen for, hvad vi kalde Grundforbedringer; hvorledes den spredte Bebyggelse gjør Samarbejdet vanskeligt, og Polarisen i Forbindelse med Landets vulkanske Natur bringer Usikkerhed paa alle Omraader, som det er vanskeligt at overvinde.

Der nævnes, at af Landets 86,700 Hundreder Matrikelsværdi raader Landskassen over $\frac{1}{10}$, mens $\frac{1}{7}$ er beneficeret Jord, og at Landskassen som største Godsejer disponerer over 552 større Ejendomme — den har altsaa Lejlighed til paa sine Gaarde at fremme Forbedringer; sluttelig udtales som Resultat af de gjorte Iagttagelser, at »det er Islænderne selv, der maa indlede og

*) Konfidentiel Meddelelse til det kgl. Landh. Selskab af P. F.

gjennemføre Løsningen af Islands Kulturopgave« — væsentlig gennem praktiske Exempler — saaledes som de kunne skaffes til Veje ved gode Læresteder i Landet selv.

I Marts 1881 fulgte en Skildring af Jordbund og Klima paa Island*), hvor der er gjort nærmere Rede for Arealer, Jordbundsejendommeligheder og klimatiske Forhold.

Island har Danmarks samlede Areal c. 6 å 700 □ Mil i Fjeldgræsgange, og lige saa stort Areal i Myr- og Lavlands-Græsmarker (Af Græsarealer findes i Danmark cirka 180, Norge 150, Sverrig 350 □ Mil).

Jordbunden er meget forskjellig fra vor; — den er Forvittringsprodukt af Basalt, Palagonit, Mandelsten, etc., som ikke indeholder Kali-Feltspath; den er rig paa Fosforsyre, $\frac{1}{3}$ pCt., — mens vor Jordbund næppe har stort mere end $\frac{1}{10}$ — derimod fattig paa Kalk, og denne findes i Regelen som kiselsur Kalk.

I Forhold til Humusmængden er Kvælstof til Stede i stor Mængde, 9–24 0/0 af Humusindhold i Finjorden (se Pag. 8 og 9 i Jordbund og Klima paa Island).

Klimaet er som nærmere oplyst meget variabelt.

Foraarets Varme		Sommerens Varme	
Marts, April, Maj,		Juni, Juli, August.	
	Celsius ^o		Celsius ^o
Vestmanna Øer	3,8.	Ørbak	10,2
Havnefjord	2,5.	Havnefjord	10,0
Ørbak	2,1.	Vestmanna Ø	9,7
Beruffjord	0,8.	Akureyri	9,2
Stykkisholm	0,8.	Stykkisholm	8,9
Akureyri	0,3.	Møðrudal (500 M. højt)	8,1
Grimsey	÷ 1,1.	Beruffjord	7,6
Møðrudal (500 M. højt)	÷ 2,7.	Grimsey	6,7

*) Om Jordbund og Klima paa Island. Tidsskr. for Landøkonomi 1881 af P. Feilberg.

Det er, som det vil ses, især Foraaret, der, paa Grund af den store Mængde Is paa Land og i Hav, lider under en lav Temperatur.

I 1850 vurderedes Islands samlede Ejendomme til c. 5 Mill. Kr. eller for Matrikelsværdien 86,700 c. 60 Kr. pr. Mtr., nu er Værdien nærmest 90 à 100 Kr. pr. Mtr., eller 7 à 8 Millioner Kr. ialt. Danmarks 381,500 Tdr. Hartkorn vurderedes for nogle Aar siden til 1800 Mill. Kr., hvilket vil udgøre 300 Kr. pr. Td. L. for 600 Kvdr. Mil benyttet Jord.

I Danmark var Jordens Værdi c. 1000 Kr. pr. Individ af Befolkningen, paa Island samtidig c. 100 Kr.

Hvad vi kalde Grundforbedringer for Jorden, maa derfor have en meget forskjellig Karakter paa de forskjellige Steder — man kan f. Eks. ikke paa Island anvende kostbare Drænings- og Engvandings-Arbejder etc.

Afhandlingen slutter med Fremstilling af Tundyrkning og Engkultur, som Hovedformer for Jordens Benyttelse — Kunsten er at tilvejebringe det størst mulige Kvantum Vinterfoder med det mindst mulige Arbejde, og det kgl. danske Landhush. Selskab har søgt at hjælpe Produktionen frem ved i sin Tid at sende Engmestre derop, ved at hjælpe unge Islændere til en fyldigere Uddannelse dels her, dels i Norge, og sluttelig anbefalet Oprettelsen af praktiske Uddannelsesskoler paa Øen selv.

Professor Johnstrup gav ved samme Lejlighed en Fremstilling af Islands ejendommelige geologiske Forhold*) hvori særlig pointeres de store Forskjelligheder fra Danmark; saaledes Mængden af Sesquioxider (Lerjord og Kiselsyre) og Jærnforbindelser i al Islands Jord, Blæstens og Strømmenes Betydning for Overfladedannelsen, etc.

Samtidig omtrent fremkom fra den daværende Agonom Svein Sveinson en Oversigt over Øens landøkonomiske Forhold**), hvor han paa en klar og oplysende

*) T. f. L. 1881: Jordbund og Klima paa Island af P. Feilberg.

**) Om Landbruget paa Island T. f. L. 1881.

Maade gjør Rede for Gangen i Udviklingen, viser, hvorledes Fortidens store Naturrevolutioner (saaledes Skaptarjøkuls Udbrud i 1783—85), Koppeepedemi og Faareskaben i sin Tid forstyrrede al Udvikling og bragte saavel Indbyggertallet som Kreaturbesætningen langt under det Normale.

Midt i Firserne i forrige Aarhundrede døde $\frac{3}{4}$ af Hestene, Halvdelen af Hornkvæget, $\frac{4}{5}$ af Faarene og c. 9000 Indbyggere; — Græsset forgiftedes af Askefaldet, og det varede til langt ind i dette Aarhundrede, før Forholdene igen udviklede sig jævnt og roligt.

Under Indtrykket af de store Ulykker, som ramte Øen, tænkte Regjeringen for Alvor paa at flytte Befolkningen bort, hvilket dog heldigvis ikke skete, da der jo i Virkeligheden har vist sig at være god Mulighed for en taalelig Existents.

Græsset trives i det hele og store godt — Kartofler, Kaalrabi og bortfeltske Roer kunne dyrkes med Fordel i Haverne.

Ifølge de Oplysninger, man har fra Fortiden, var:

	Indbygger- tallet	Faare- holdet	Kreatur- besætningen	Heste- antallet
1703—08	34,000	280,000	35,800	26,900
1760—70	46,000	357,000	30,100	32,200
1780—90	39,700	49,000	9,800	8,600
1800	45,900	307,000	23,300	28,300
1850—60	60,000	400,000	20,300	39,800
1877	72,000	500,000	10,400	31,300

Det vil altsaa ses, at i Slutningen af forrige Aarhundrede var Indbyggertallet, saavel som Besætning af Faar, Kreaturer og Heste gaaet ned til et Minimum, hvorfra en Stigning i dette Aarhundrede har fundet Sted — kun for Hornkvægets Vedkommende kan paavises en Tilbagegang, hvis Aarsag senere nævnes.

For Tiden findes omtrent for hver 1000 Indb.:

	Faar	Hornkvæg	Heste
Island	7 á 8000*	(288)	400*
Danmark	1000	695*	200
Norge	1000	560	(88)
Sverrig	(340)	419	97

* højest; (—) mindst.

Faarene ere selvfølgelig Islands vigtigste Husdyr; — Racen er der uden Tvivl fuldt ud saa god som den norske og færingske, ja staar formodentlig paa Højde med det skotske Blackface i de Sysler, som ere i Besiddelse af de bedste Fjældgræsgange paa den nordøstlige Del af Øen.

Kjødet af en Bede paa 3 Aar vejer sædvanlig 50 á 60 Pd. med 12 á 15 Pd. Talg — men ogsaa 80 Pd. Kjødvægt og 25 Pd. Talg kan naas — samt 3 á 4 Pund temmelig grov Uld, hvad ikke kan være andet, paa Grund af de ublide Forhold, hvorunder den lever; for Tiden er altsaa Vinterholdet af Faar c. 500,000, svarende til et Sommerhold (med Beder og Lam) paa c. 700,000.

Malkningen er almindelig, ligesom i Oldtiden fra først i Juli til midt i September, c. 2 á 2½ Maaned, og Udbyttet er sædvanlig mellem 1 og 3 Pund Mælk daglig, i det Hele 100 á 150 Pd. Mælk pr. Faar — et Tilskud til Komælken, som for en stor Del anvendes til »Skyr« — en Art oplagt Mælk, der frisk er meget velsmagende, og som spiller en stor Rolle i den daglige Levemaade.

Køerne behandles med særlig Omhu, hvad Foderet angaar; man regner 60 á 80 Centner af det gode Tunhø pr. Ko til Vinterfoder, og Udbyttet af Mælk pr. Ko er sædvanlig omkring 4000 Pd: Antallet er aftaget en Del, saaledes at Køer væsentlig kun holdes til Husholdningsbrug; det var kun i foregaaende Aarhundreder, at man udførte Smør snurrligt nok findes følgende Data opbevarede:

Udførselen til Danmark var:

1624	—	636	Td.	Smør
1634	—	334	—	—
1734	—	47	—	—
1753	—	27	—	—
1772	—	12	—	—

Hermed ophørte denne vistnok ikke meget fordelagtige Trafik.

I og for sig kan jo intet siges imod, at Kreatur-tallet er aftaget, da der for det samme Vinterfoder som kræves for en Ko, kan holdes c. 20 Moderfaar eller 30 å 40 Beder.

Som i de fleste Fjeldlande er Mælken meget fed i den gode Aarstid, og 5 pCt. Fedtstof er ikke noget ualmindeligt Indhold; dette Forhold i Forbindelse med den lette Adgang til Blanding med Faaremælk i Sommermaanederne synes at henvise til Ostefabrikation som en Form for Produktionen, der kunde have særlig Betydning for Island, ved Fremstilling af en Vare, der ikke stillede Fordringer til hurtig Afsætning, saaledes som Smørret overalt vil gjøre.

Fuldkomment godt afpassede efter de ejendommelige Forhold synes Hesten at være — hvad der bydes den af Anstrængelse paa de ofte besværlige Veje over Fjeld og Ødemarker, gennem Jøkeelve og bløde Myrstrækninger grænser til det utrolige — ligesom Kamelen er Ørkenens Skib, er Hesten Islændernes Fragtvogn — omtrent alle Transporter inde i Landet besørgeres af den, hvad saavel indvirker paa dens Bygning og Ejendommeligheder, som paa Landets Husbygning; man kan ikke forlange, at de smaa Dyr, 40 å 54 Tommer, skulle slæbe mere end 6 å 8 Alens Bjælker, og dermed er Husbredden fastsat.

Althinget har for nogle Aar siden søgt at hjælpe Opdræt af gode Hesteracer ved at tillade de forskjellige Sysler at udarbejde Regler, passende for de ejendommelige Forhold i hver Landsdel; disse kunne da igjennem Amternes Approbation ophøjes til Lov, og man har ogsaa

i et Par Sysler begyndt at arbejde for denne Sag, som dog møder mange Vanskeligheder paa Grund af det næsten umulige i at skaffe Fred, hvor hverken Hegn eller Skjel kan existere.

Sveinson skriver Pag 20.

. . . . »Det er jo paa Forhaand givet, at en fjerntliggende Ø som Island, med vanskelige klimatiske Forhold og med en Fortid, hvis mange Ulykker nødvendigvis have udøvet en nedtrykkende Indflydelse paa Befolkningen, maa komme bagefter, naar Talen er om Fremskridt, saaledes som andre Lande under heldige Forhold kunne fremvise dem; det kan ikke være andet, end, at vi ere langt tilbage«.

»Det vil formentlig fremgaa af mine Bemærkninger om Forholdene, at ét kan betragtes som sikkert: »Vi maa give Afkald paa store Fordringer — i alt Fald til i en fjern Fremtid, naar Talen er om Islands Opkomst«; men samtidig vil det skjønnes, at Tilstanden utvivlsomt kan bedres betydeligt paa mange Maader. Det er hævet over enhver Tvivl, at vi maa søge vort Ophold ved Foderdyrkning og Husdyrhold, og at vi ogsaa kunne finde det derved, rigeligere og bedre end nu for Tiden, det tør vel ikke bestrides, naar man ser hen til, at hvad Øen hidtil har ydet sine Beboere, er næsten udelukkende bragt dem ved Naturens egen Virksomhed; hverken Menneskeaaand eller Menneskehaand har endnu været taget ordentlig i Tjeneste, saaledes som det kunde og burde være Tilfældet!« — — —

»Sangvinske Forhaabninger om Korndyrkning og Trævæxt bør opgives, og man bør holde sig til, hvad der ligger nærmest »Produktion af godt, rigeligt Græs ved alle de Midler, der staa til Raadighed, og Udvikling af saa gode Husdyr, som Naturforholdene tillade«; der er ingen Tvivl om, at Afgrøden paa Tunene og Engene kan fordobles gennem ihærdigt Arbejde. Kongen har skænket 8000 Kr., hvis Renter i to Portioner á 160 Kr. aarlig uddeles til tvende Mænd,

som i særlig Grad have udvist praktisk Dygtighed i det forløbne Aar — det er en smuk Tanke, som gjør megen Nytte!* — — —

. . . »Det vi fattes (1879—80) er et Par praktiske Landbrugsskoler paa Øen selv, saa unge Landmænd ikke behøve at foretage kostbare og ofte lidet nyttige Rejser til Udlandet, for at lære, hvad der er Hovedsagen: »At regelbundet, ordnet Arbejde paa Tun og Enge, i Stald og Have, danner den nødvendige Indledning til enhver videregaaende Virksomhed, og er Grundlaget, hvorpaa alt Øvrigt kan opbygges — den theoretiske Undervisning kan være god, men kun som underordnet den praktiske!«

Ogsaa her sluttes altsaa med en Henvisning til det ønskelige i at etablere et Par praktiske Landbrugsskoler i Landet selv.

Forinden jeg gaar over til at omtale dem maa gives et Par Bemærkninger om Udviklingen i de senere Aar.

Indbyggertallet var 1880 — 72,400

— — — 1890 — 70,900

og viser altsaa en Aftagning af 2,1 pCt. i disse 10 Aar paa Grund af Udvandring til Amerika, hvor der i Kanada er dannet en lille islandske Koloni. Reykjavik er tiltaget i Indbyggertal fra 2567 (1880) til 3886 (1890), og saaledes er det gaaet fremad med mange islandske Byer.

Et for Island ejendommeligt Forhold er det store Antal af Befolkningen, der hører til Tyendeklassen, henvend 25 pCt. — mens i Danmark kun findes 10 á 12 pCt. under denne Kategori.

Man antager, at der paa Island lever 64 pCt. af Befolkningen ved Landbruget — en Opgjørelse, der dog ikke er fuldt paalidelig — da ofte de samme Personer drive flere Næringsveje.

Antallet af Haandværkere, Snedkere, Smede, Sadelmagere etc. er i stadigt Tiltagende:

	1870	—	1880	—	1890
I Procent af Befolkningen	1,1	—	2,1	—	2,6.

Landbrugs-Skoler.

Det vil ses gennem de foranstaaende Referater af tidligere Udtalelser, saavel fra islandsk, som fra dansk Side, at der bestandig er lagt særlig Vægt paa unge Islænderes Opdragelse til praktisk Arbejde indenfor Landets egne Grænser; den samme Trang har gjort sig gjældende her for et halvt Hundrede Aar siden, og givet sig Udslag i Oprettelsen af et ikke ringe Antal Skoler, hvor der samtidig undervises i Praxis og Theori. — I Tidens Løb er Formen for den landøkonomiske Opdragelse for vort Vedkommende undergaaet en Del Forandringer; efterhaanden som flere og flere brugbare Hjem opstod, have de kunnet overtage den praktiske Undervisning, og Theorien er henvist til særlige Lærestalter, blandt hvilke Landbohøjskolen i København selvfølgelig indtager den mest fremtrædende Plads.

Paa Island maa man endnu vente en Tid lang, før en saadan Deling bliver mulig, og saa længe foreligger der da en temmelig omfattende Opgave for de fire Landbrugsskoler, der i Løbet af den sidste Snes Aar ere opstaaede, og hvis Beliggenhed findes angivet paa det fremlagte lille Orienteringskort.

Jeg skal omtale dem i den Orden, hvori jeg, efter Landhusholdningsselskabets Ønske, iaar har besøgt dem.

Eyðar i Mule Syssel, 4—5 Mil Nordvest for Seydisfjord, ligger i Nærheden af den store nordløbende Strøm, Lagarfljot — Islands Amazonflod; Skolen er omgivet af fortræffelige Fjeldgræsgange, og holder en stor og god Faareflok; den har havt og har vel endnu adskillige Vanskeligheder at kæmpe med, saaledes f. Ex. Egnens Mangel paa Tørv, der nødvendiggjør Brænding af Faaregødning — de lange Transportafstande gør det vanskeligt at skaffe Kul. Her er dog gode Enge, veldrevet Tun og Haveareal og ret gode Bygninger, saa en taalelig Existens dog er titstede, og det er et stort Spørgs-

maal, om man for at skaffe en Skole gode Existensbetingelser bør flytte den hen paa et Sted, hvor alle Vanskeligheder ved Kulturarbejdet, ere forsvundne, som Tilfældet vil være, hvis man flytter den ned til en eller anden Fiskeplads, hvor rigelig Gødning (Affald) og Brændsel kan faas.

Det gode Exempel, som den afgiver i en lidt vanskelig Egn, paa, hvorledes man kan søge en fornuftig Drift indrettet, er det uden Tvivl ønskeligt at bibeholde, selv om det koster lidt mere her end andetsteds.

Her vare tolv Elever flittigt i Færd med Engvanding; — de ere her i toaarigt Kursus under Jonas Eirikson's gode Ledelse.

Holar i Hjalte dal, hvor en af Landnamsmændene Hjalte først slog sig ned paa Gaarden Hof, hvis Afbyggergaard siden gik over til Bispesæde, først i den katolske (400 Aar) siden i den protestantiske Tid (200)* — en ærværdig Ejendom, hvis stolte Traditioner endnu ere bevarede i Talemaader, »hjem til Holum«; mægtige Askedynger vidne om den lange Beboelsestid — mærkeligt nok, at de først i den senere Tid ere tagne i Brug — det er gaaet med dem, som med Slaggedyngerne ved de tyske Ovne — først i den senere Periode har man opdaget, hvilken Rigdom af Plantenæringsstof, der laa begravet i dem.

Her boede den mægtige Biskop Jón Aresson, der blev dræbt under Religionsstridigheder paa Sydlandet, og Sagnet fortæller, hvorledes Kirkeklokken begyndte at ringe af sig selv, da hans Lig blev baaret hjem til Holum — stærkere og stærkere, jo nærmere man kom, indtil han bragtes ind igjennem Kirkegaarsleddet — saa ringede den saa voldsomt, at den sprak — og sprukken er den den Dag i Dag!

Man har endnu bevaret Opgjørelsen over Inventar og

*) 1127 til omkring 1550 katolsk Bispesæde, og til 1802 protestantisk.

Beholdninger tilhørende Klosteret, som Eftermanden modtog efter Jón Aressons Død, og derunder figurerer en, efter vore Begreber ret anselig Smørbeholdning — nemlig 40,000 Pd.!

Opgjørelsen angiver, hvor stort et Rum denne vældige Smørstabel indtager i Husene*), samtidig med dens Vægt, og giver derved selv Middel til at kontrollere Angivelsens Rigtighed.

Det er nu endelig ikke saa overraskende, naar man erindrer tvende Forhold — dels at al Afgift af Klosters vidtstrakte Landejendomme gaves i Smør, dels at man ikke den Gang forlangte nykjærnet Smør — Smagen var en anden; den samme Smag, som gjør, at vi foretrække gammel Ost for ny, gjorde den Gang, at man foretrak den ejendommelige Aroma, som »surt Smør« er i Besiddelse af.

Dog var det ikke om Fortiden, men om Nutiden, jeg skulde berette, og Opholdet i det nybyggede, store (lidt for store) Skolehus var særdeles fornøjeligt; Arbejdet med Tunsletning og Engvanding var i fuld Gang under Ledelse af Skolens Forstander, Hr. Joseph Bjørnson; man havde her indført Pløjning af Undergrunden, efter at Grønsværen var tagen af, og inden den igjen blev paalagt; derved blev Arbejdet i sin Helhed billigere og bedre.

Et fortræffeligt Kanalsystem tillod at lede saa meget Vand, som man behagede, ind i en Række Opstuvningsanlæg, hvor det da henstaar fra Foraarets Begyndelse til Sommervarmen — saa meget, som man nu faar, — indfinder sig, og afsætter en Rigdom af Næringsstof for Planterne, saa at Høudbyttet var betydelig forøget.

Naar jeg har sagt, at Skolebygningen var lidt for stor, maa det dog ikke opfattes som nogen Anke; — der er mulig anbragt noget mere Kapital end strængt taget

*) Dr. Thoroddsen — Landfrædesögur Islands 1ste Bind, Pag. 201—237.

nødvendigt, idet man ikke altid har været saa forsigtig som nu med Regulering af Elevtallet; — der bør aldrig være flere end passende for Gaardens praktiske Drift α : c. 12 Stk. i 2-aarigt Kursus, ligesom paa Eyðar.

Olafsdalr i Dalasyssel — den først oprettede af alle Skoler, idet Forstander Hr. Torfe Bjarnason allerede i Halvfjerdserne privat begyndte at modtage Elever til Uddannelse, efter at han selv, gennem et længere Ophold i Skotland, havde erhvervet sig et fortræffeligt Kjendskab til Praksis, som den der, hvor Faareholdet, ligesom paa Island, spiller en stor Rolle, bruges.

Ved sin Hjemkomst gjorde han sit Land den store Tjeneste, at indføre en forbedret Lee, hvortil man i høj Grad trængte, paa Grund af Tunenes ujævne Beskaffenhed, og under sit lange Skolearbejde har han opdraget en stor Mængde dygtige Mænd, der nu ere rede til at arbejde videre i forskellige Livsstillinger — de fleste dog paa en eller anden Maade knyttede til Landbruget.

Et fortræffeligt Værksted findes, hvor Eleverne om Vinteren kunne lære at udføre simple Træ- og Jærnredskaber, og foretage alle dagligdags Reparationer — en særdeles nyttig Sag i et Land, hvor enhver paa Grund af de lange Afstande væsentlig er henvist til at hjælpe sig selv.

Her begyndte Tunjævningen*) allerede for over 20 Aar siden, og er stadig fortsat, og de lidt fjærnt liggende Enge give et godt Udbytte, takket være der, som overalt, Vandet, der kan benyttes; man forberedte just Høsten af Enghø ved Udrustning af Tjenestefolkene til Høst-ekspeditionen — et Telt til Pigerne, et til Karlene, og et Madtelt var, foruden Leer og River, her det nødvendige Inventar; Folkene drage til Engen, blive borte i 8 á 9 Uger, og man regner pro Persona omtrent 100 Heste α :

*) Ved Tunjævning forstaas Planeringen af de ejendommelige Tuer, der efterhaanden af sig selv opstaa i fugtig, humusrig Jord, formodentlig ved Frostens Virkning.

200 Centner Hø at være et ret passende Udbytte af Campagnen o: c. 2 Centner pr. Dagværk.

Alt var ordnet omhyggeligt og praktisk, lige fra Undervisningen paa Skolestuen, til Arbejdet i Stald og Lade, og her fandtes endelig en dækket Møddingsplads — hvad næsten alle Vegne savnes; er der noget, der kan bebrejdes Islænderne i Almindelighed, fra en Landmands Standpunkt, saa er det den fuldkomne Mangel paa Omhu for Opsamling og Opbevaring af Gjødningen, som dog spiller en saa overordentlig stor Rolle ved al Tundyrkning i Landet; Sveinsson siger, at mindst Halvdelen af den producerede Gjødning gaar tabt, og søger Grunden til det formindskede Tunareal i denne Omstændighed.

Besværligt er det nu rigtignok, at der ofte ikke findes Tørv i rimelig Afstand, saa man nødes til at brænde Faaregjødning — saalænge, til man lærer at omforme den levende Kraft i de tusinde Vandfald til Varme!

Men den Gjødning, der ikke brændes, kunde dog ialtfald opbevares — Hestegjødningen kunde bruges til Hjælp ved Kompostdannelse etc., hvilket nu altsammen meget sjælden sker.

Jeg kan ikke undlade gjentagende at udtale min Glæde over at have truffet et saa smukt Anlæg, som Olafsaalr*) under en saa fortrinlig Ledelse, og udtale det Haab, at Hr. Torfe Bjarnasson endnu i mange Aar maa kunne virke til Gavn for sit Land og sine Landsmænd!

Ogsaa her vare fortræffelige Faaregræsse i de nærliggende Fjelde — saa nærliggende, at Olafsdalr paa de 3 Sider ere omgivne af dem, som uhyre Mure; — hvor det var ejendommeligt daglig at høre Larmen af nedstyrtende Sten; ved et Lune af Naturen er Fjeldformationen blevet saaledes, at Vinden, fra hvilken Kant den iøvrigt blæser, kommer til Skolebygningen fra samme Side, (Sydvest). Gode Køer, gode Faar og fortræffelige

*) Det var saaledes meget interesant at se de fortræffelige Faarefolde (nátthager) — Samlingsplads for Faareflokkene om Natten, som her først anvendtes.

Heste vare til godt Exempel for de 12 Elever, der her, ligesom paa de øvrige Skoler, undervistes i et 2-aarigt Kursus.

Hvanneyri — Borgefjordssyssel — de bedste Enge paa Island; allerede under min forrige Rejse hørte jeg dem med Beundring omtale som et Sted, hvor en Mand kunde slaa 1 Kofoder (60 á 80 Centner) om Dagen — noget enestaaende paa Island, hvor nogle faa Centner ellers hyppigst er det, man sætter som det normale Dagsarbejde; de ere ogsaa fortræffelige og Hvitá's Vandmasser vise sig at indeholde just de Stoffer, som Vegetationen behøver.

En Prøve, taget ved Hvitávellir indeholdt i 5 Mill. Pd. Vand 3: den Vandmasse, der repræsenteres af en Kbf. pr. Sekund pr. Døgn:

Ifølge Detlefsen & Meyer indeholdt:

	Jøkelvandet	—	Sædvanligt Aavand
	i Hvitá		i Danmark*)
	℞		℞
Fosforsyre	4,35		0,6 á 1
Kalk	41,50		100 á 700
Kali	11,00		10 á 15

Der findes altsaa langt mere Fosforsyre, end vi kunde i Flodvandet hos os, og det hjælper til at forklare den store Frugtbarhed paa Engene langs Hvitá, hvor paa jærliggende arealer Hvidkløveren ofte danner et tæt Dække i Bunden af vinteroversvømmede Flader; Kvælstof findes kun i ringe Mængde, og Kalk er der, som tidligere omtalt, kun meget lidt af.

Men trods Manglerne finder man ofte gode Afgrøder langs Hvitá's Bredder — og har tidt Lejlighed til at se, hvad Naturen selv kan præstere i Retning af veludført Overrislingsarbejde.

Angivelsen af Høsten**) paa Island finder sædvanlig

*) Om Strømforhold III af P. Feilberg 1894 Pag. 19, Prof. Westermans Opgjørelse af Vandanalyser Pag. 16.

**) Angivelsen »Høst pr. Dagslet« omformes (omtrentlig) i Centner pr. Td. Land ved at multiplicere med 3; følgelig Heste pr. Dagslet $\times 0,17 =$ Læs á 1200 Pd. pr. Td. Land.

Sted i »Heste« (lidt over eller lidt under 2 Centner) pr. Dagslæt ($\frac{3}{5}$ Td. Land), saaledes at altsaa:

	Heste pr.	svarer til		og til	
	Dagslæt	Heste pr.	Td.	Ld.	Centner pr. Td. Ld.
cirka	6	10			18 á 20
—	9	15			27 á 30
—	12	20			36 á 40
—	15	25			45 á 50
—	18	30			64 á 60

Her paa Hvanneyri regnede man omkring 15 Heste pr. Dagslæt eller henimod 50 Centner pr. Td. Land; — ialt høstedes en sex á otte Tusinde Centner Hø.

Carex cryptocarpa, *capilipes*, *vulgaris* og *hæmaatolepis* udgjorde Hovedbestanddelen af Vegetationen; hist og her fandtes enkelte Græsarter, som *Agrostis alba*, *Calamagrostis stricta* og *Festuca rubra* og *Poa* i Yderkanterne mod Land.

Juncus balticus fandtes i Pletter paa fugtige Steder men langt overvejende var dog Carexarterne, som gav Vegetationen i sin Helhed sit Præg.

Det var dejlige Enge og en smuk Skole, som nu efter en Del Besvær og Omskiftelser synes at være kommet til Ro — intet Sted har jeg paa Island set en saa smuk og hensigtsmæssig Kostald som der. — Hr. Hjortur Snorrason, den nye Bestyrer, Elev fra Olafsdalr, vil nok efterhaanden faa alt bragt paa Fode — han medbringer jo Traditionerne fra sit Lærested! Her var mindre gode Faaregræsgange, og derfor er her særlig lagt Vægt paa Kreaturholdet, hvad der ogsaa kan have Betydning, da Hvanneyri søværts ligger tæt ved Reykjavik, og man meget godt kan tænke sig denne Ejendom som væsentlig Leverandør af Smør og Ost og Kjød til Landets Hovedstad.

Man vil saaledes se, at der er den skønneste Lejlighed til efterhaanden at specialicere Uddannelsen.

Eyðar er særlig skikket til Faarehold.

Holar har fortræffelig Anledning til Engvanding-kultur.

Olafsdalr repræsenterer Tundyrkning og Redskabs-tilvirkning.

Hvanneyri Mejeridrift og Kjødproduktion.

Tyve Aars Arbejde.

Naar jeg særlig har henledet d'Hrr.s Opmærksomhed paa Landbrugsskolerne, saa er det, fordi jeg be-
tragter deres Etablering i den senere Periode som et af
de væsentligste landøkonomiske Fremskridt; en islandsk
Talemaade siger: »Aldrei lærer æskan að ganga ef al-
drei fær að detta« — paa Dansk: »Barnet lærer aldrig
at gaa, hvis det ikke faar Lov til at falde«, — og jeg
tvivler ikke om, at Skolesagen i sin Barndom har maattet
slaa nogle Kolbøtter, inden den har naaet sin nuværende
stabile Form, der lover godt for Fremtiden, naar, som
oftere bemærket, den praktiske Opdragelse kan be-
trages som Hovedsagen; man har paa Island, som i alle
Lande, Brug for en Armé af nøjsomme og dygtige Ar-
bejdere, der kunne optage Kampen med den ubændige
Natur, og saavidt det overhovedet er muligt gjøre sig den
underdanig. Officererne kunne ganske vist ikke undværes;
men dels behøver Antallet ikke at være saa stort, og
dels er der nu en saa levende Sands for Studiet af Na-
turvidenskaberne oppe, af man kan være sikker paa
deres Tilstedeværelse, naar de for Alvor behøves.

Man siger rigtignok: »Der er intet Nyt under Solen«
— den islandske Sol maa dog undtages — under den
har der i Virkeligheden i de sidste 20 Aar vist sig me-
get Nyt, som det maaske er lettere at faa Øje paa for
den, der ikke færdes under den hver Dag.

Med særligt Velbehag tænker jeg, Solen skinner paa
de mange nye Kirkebygninger, der overalt ere rejste
— det er smukt, at Jordkirkernes Omformning til hygge-

lige smaa Trækirker er det første Udslag af Virksomheds-
trangen, som denne Tidsperiode har bragt; før var det
en Sjældenhed at finde en Trækirke paa Landet — nu
er det en Sjældenhed at finde en Jordkirke — mange
helt nye og tildels meget smukke Kirker ere opstaaede
i Sødakrok, Bløndås, Ørbakke etc.

Som med Kirkerne er det gaaet med Boligerne —
mangfoldige Steder, navnlig rigtignok paa Nordlandet —
har man opført gode Stuehuse; at det paa dette Omraade
gaar noget langsommere, følger jo af Forboldene — man
kan lettere bygge 150 Kirker end 5 å 6000 nye Hjem;
men Sandsen for bedre Lejlighed — ude og inde, er
under alle Omstændigheder i langt højere Grad tilstede
end før; som et særlig interessant Exempel paa Løsning
af Opgaven — at skaffe et efter islandske Forhold godt
Bondehjem, skal jeg nævne Jón Skulason's Gaard i
Skagefjordsyssel.

Ved denne Lejlighed kan det maaske tillades mig
at henlede Opmærksomheden paa et her fremlagt For-
slag af Tømmermester Bald i Anledning af de ved Jord-
skjælvet foranledigede Nybygninger — det forekommer
mig at være fornuftigt og praktisk!

Hvad der særlig i landøkonomisk Henseende har
Betydning er, at man ofte — ogsaa rigtignok mest paa
Nordlandet — finder rummelige og gode Faarehuse med
tilhørende Hølader; Kostaldene er det endnu noget smaat
med, og dækkede Gjødningbeholdere findes som forud
omtalt, næsten ikke.

Iøvrigt maa det jo bestandig erindres, at Vanskelig-
heden ved at skaffe gode Bygninger er større paa Island
end de fleste andre Steder, fordi Landet hverken har
Træ eller Jærn,*) og Transporten inde i Landet er yderst
besværlig; — at man har kunnet anvende i Gjennemsnit

*) Indførselsværdien for disse Materialier var aarlig for de sidste
5 Aar:

Tømmer og Brædder 294,000; Jærnvarer 350,000; ialt 644.000
Kroner.

op imod 300,000 Kr. aarligt til Indkøb af Tømmer og Brædder i de sidste 5 Aar er meget respektabelt.

Regjeringen og Althinget har med sikker Følelse af den store Nytte, som bedre Transportforhold bringer et Land, gjort meget for Vejes Anlæg og Forbedring og Brobygning; naar man nu færdes i Reykjaviks Omegn, kjender man den næppe igjen, saa meget er der i disse Retninger udført; en 6 Alen bred Vej fører til Broen over Ølfusá, og en lignende gaar til Thingvellir — det er Arbejder, som ethvert Land kunde være stolt af, og som er udført under særlig vanskelige Forhold til Priser, der varierer mellem 15,000 og 60,000 Kr. pr. Mil*).

Og Broerne over Ølfusá og Thjorsá ere just som de bør være for islandske Forhold, hvad der jo særlig har vist sig under Efteraarets Jordrystelser i Sydlandet; enhver anden Konstruktion end Hængebroernes vilde være haabløst mislykket; nu er Skaden ikke større end at mindre Reparationer have kunnet bringe alt i Orden igjen; i Skagefjordssyssel er ikke mindre end 9 større og mindre Broer opførte; i Hunevadssyssel er ligesom ved Reykjavik begyndt Anlægget af gode Veje, etc.

Det er altsammen meget glædeligt at se, og naar tillige erindres, hvad der er præsteret i Retning af bedre og hyppigere Forbindelse med Danmark, Norge, England og den om Sommeren ret hyppige Kystsejlad, bliver Billedet af »præsteret Arbejde« dobbelt tiltalende.

For en Landmand er jo imidlertid den forbedrede Tundyrkning og Engkultur det, der særlig falder i Øjnene, og da Udviklingen paa dette Omraade staar i en nær Forbindelse med den hele landøkonomiske Organisation, skal jeg med et Par Ord nævne, at Sydlandets Landboforening under Overlærer Fredriksens dygtige Ledelse igjennem sine Konsulenter har havt stor Betydning; desværre har man ikke kunnet finde nogen Form

*) Ifølge Ingeniør Thoroddsens Opgivelse lavest 2 Kr., højest (i de vanskelige Lavadistrikter) 8 Kr. pr. løbende Meter.

for Sammenslutning mellem denne og de tvende andre Landboforeninger (Vestlandets samt Øst- og Nordlandets), men det kommer vel med Aarene!

Hvad der maaske mere end noget andet har bidraget til Fremme af de Arbejder, vi med et fælles Navn kalde »Grundforbedringer«, ere de saakaldte »Smaa Landboforeninger«.

Jeg ved ikke, hvem Tanken skyldes, eller om den ligesom alle store Opfindelser har arbejdet sig frem igjennem Fleres Hjærner, inden den naaede sin nuværende fortræffelige Form, saa ypperlig passende som vel muligt for de særlige spredte Bebyggelses-Forhold paa Island; Principet er i Korthed følgende:

Naar et Minimum af 12 Beboere i en Hrepp (Komune) enes om at danne en Forening til Fremme af Landbruget, indgives gjennem Amtet et Andragende om Del i de 10 á 15,000 Kr., som Althinget aarlig har bevilget til Fremme af Kulturarbejder; Fordelingen til de forskjellige Komuner finder da Sted efter det praktiske Princip — udført Arbejde!

En eller anden paalidelig Konsulent, Bonde eller Bosiddende i Egnen opmaaler:

Kvadrat Favne Tunjævning

— anlagt Kartoffelhave.

Løbende Favne opført Hegn.

— gravede Grøfter

— Opstuvningsdæmninger

— ved Vandingsanlæg

etc. etc.

— efter visse bestemte Regler omformes det præsterede Arbejde i »Dagsarbejde« for Aaret, der for nogle Hrepp gaar op til 2000, for andre kun til 200; i Forhold til det præsterede Arbejde, fordeles da den bevilgede Sum til de forskjellige »Smaa Foreninger«, hvis Interesse det altsaa er at faa saa meget som muligt udrettet i det givne Aar, for at ikke de andre skulle faa for stor Part i Sulefadet \varnothing : de 10 á 15000 Kr. Af Landets 180 Hrepper

ere allerede de 100 engagerede paa denne Maade, og hvert Aar kommer nye til.

Tundyrkning og Engkultur er saaledes, takket nævnte Organisation og den hele fremadstræbende Tendens, udviklet betydeligt i de forløbne Aar — det vil med andre Ord sige: Benyttelsen af de lige for Haanden liggende Midler til Fremgang Arbejde, Gjødning og Vand.

Her er i Korthed meddelt, hvad der er Grundlag for Islands landøkonomiske Udvikling, og det er højst interessant at se hvor megen Værdi, der er gjemt i god Tun- og Enghø, samt i Raamaterialet: godt Jøkelvand.

En Vandmængde, der svarer til — i strømmende Vand — en Kbf. pr. Sekund pr. Døgn (5 Mill. Pd.) indeholdt (ifølge d'Hrr. Detlefsen & Meyers Analyse):

	Danske*) Vandløb.	Hørgá Middel af to Analyser,	Jøkelvand i	
	Ⓔ	Ⓔ	Øfjordsá	Hvitá
			Ⓔ	Ⓔ
Kvælstof	15 á 20	1,37	4,65	1,35
Kali	10 á 15	13,50	11,50	11,00
Fosforsyre	0,6 á 1	1,05	5,00	4,35
Kalk	100 á 700	33,02	35,00	41,50

Svarende til Indhold i 100,000 Dele:

	Hørgá Middel af to Analyse.	Jøkelvandet i	
		Øfjordsá	Hvitá
Kvælstof	0,027	0,093	0,027
Kali	0,270	0,230	0,220
Fosforsyre	0,021	0,100	0,087
Kalk	0,661	0,700	0,830

Det egentlige Jøkelvand indeholder altsaa 4 á 5 Gange saa meget Fosforsyre som vore Vandløb, og næsten lige saa meget Kali. Overalt, hvor det kan anvendes, viser det ogsaa en fortræffelig Virkning.

*) Om Strømforhold III, af P. Feilberg. og Prof. Vestermanns Op-
gjørelse for danske Vandløb.

Høet fra Tun og Enge indeholdt :

	Moðruvellir				Danmark	
	I	II	III	IV	I	II
Ifølge d'Hrr. Detlefsen & Meyers Analyse findes i de islandske Høprøver:	Tunhø med fremherskende: <i>Achillaea millefolium</i> .	Tunhø med fremherskende: <i>Airca cæspitosa</i> .	Hø fra tørre Enge	Hø fra vaade Enge væsentlig <i>Carex</i> arter	Almindeligt Hø*) Gjennemsnit	Tarveligt Enghø**)
Kvælstofholdige Stoffer	pCt. 9,28	pCt. 10,09	pCt. 10,90	pCt. 5,36	pCt. 7,50	pCt. 7,6
Fedt	3,43	3,01	2,89	2,70	1,54	1,6
Træstof	17,46	18,44	18,08	20,32	27,89	33,6
Andre org. Stoffer	44,43	43,48	43,27	45,23	38,13	38,3
Askebestanddele	10,18	10,14	12,02	12,78	6,35	4,5
Vand	15,22	14,84	12,84	13,61	18,59	14,4

Heraf beregnes S sammensætningen af det vandfri Hø saaledes:

Kvælstofholdige Stoffer	10,94	11,85	12,50	6,20	9,21	8,9
Fedt	4,05	3,53	3,32	3,13	1,89	1,9
Træstof	20,59	21,65	20,74	23,52	34,26	39,2
Andre org. Stoffer	52,41	51,06	49,65	52,36	46,84	44,7
Askebestanddele	12,01	11,91	13,79	14,79	7,80	5,3

D'Hrr. Detlefsen & Meyer, som have udført Analyserne, udtale derom:

»Høet paa de tørre Enge er ypperligt; det staar paa Højde med Tunhøet; hvad der særlig karakteriserer Høet er dets lave Indhold af Træstof, og det gælder jo for

*) Ifølge 34. Beretning om landøkonomiske Forsøg ved den kgl. Veterinær- og Landb. Højskole.

***) Landmandsbogen 2. Hefte. Pag. 28.

alle Prøver, selv for Prøverne fra vaade Enge; endelig udmærke de sig alle ved et højt Fedtindhold og Askeindhold. Hvad dette sidste angaar, mentes det jo at kunne skyldes vulkansk Støv; jeg har prøvet at bestemme »Renasken« d. v. s. den Aske, der stammer fra Planterne selv. Metoden gaar ud paa at man udkoger Asken med Syrer og Alkalier, hvori Planteasken er fuldstændig opløselig; tilbage har man da »Sand og Ler«; herved er fundet, at der i Asken var 0,6 á 1% Sand og Ler. Jeg har dog ikke indført Bestemmelsen i Analysen, da Metoden vist er tvivlsom, idet den selvfølgelig ikke gjælder, hvor Jordbunden indeholder mange i Syrer og Alkalier opløselige Stoffer, saaledes som Tilfældet er med den islandske Jordbund.«

Sluttelig skal jeg kun anføre en kort Oversigt over Værdien af udførte og indførte Varer for de sidste 5 Aar (1890—94 indb.), da man har en saadan*).

Gjennemsnits-Udførsel var af	Aarlig Værdi i
1) Landbrugsprodukter.	Tusinde Kroner.
	pr. Individ.
	Kr.
	Ialt
	Tusinde Kr.
Levende Faar	429,7
Heste	70,4
Ialt Faarekjød	242,6
Uld- og Uldvarer	992,5
Skind	111,4
	<hr/>
	Ialt 1846,6
	26,38
2) Fisk og Tran, Sild	
og Lax etc.	3604,1
	51,49
3) Edderdun, Fjer og	
andre Varer	136,6
	1,95
	<hr/>
	Ialt 5587,3
	79,82

*) Se den følgende Tabel desangaaende.

Samtidig var Gjennemsnitsværdien for indførte Varer:
Aarlig Værdi i Tusinde Kr.

	Ialt Tusinde Kr.	pr. Individ Kr.
Fødemidler og Kolonialvarer.		
Kornvarer og Brød	1420,6	20,29
Kaffe.....	535,8	7,65
Sukker og Sirup.....	527,9	7,54
Andre Kolonialvarer	105,1	1,50
	<u>Ialt 2589,4</u>	<u>36,98</u>
Spirituosa, Øl, Vin.....	392,6	5,61
Tobak.....	243,3	3,48
Manufakturvarer.....	774,1	11,06
Jærn- og Metalvarer.....	349,9	5,00
Tømmer.....	293,6	4,19
Salt.....	362,9	5,18
Kul.....	216,9	3,10
Forskjellige Varer	855,2	12,22
	<u>Ialt 6077,9</u>	<u>86,82</u>

Den officielle Opgjørelse over disse Forhold angives
altsaa i Tusinde Kr.:

	Værdi for udførte Varer	indførte Varer
	5587,3	6077,9
hvortil kommer Middelt af de ind- og udførte kontante Pengebeløb:	62,3	132,2
	<u>5649,6</u>	<u>6210,1</u>
Eller den samlede angivne Sum:	5649,6	6210,1

Det er de Tal, man for Øjeblikket har; — om de
ere fuldt paalidelige er et andet Spørgsmaal, og derfor
skal jeg heller ikke lægge Vægt paa det lidt uheldige
Forhold, at Udgiften tilsyneladende er lidt større end
Indtægten — det er jo meget muligt, at et korrekt Regn-
skab vil vise en heldigere Balance.

Uddrag af Han-
(Regjeringstidende for

Værdi af indførte Varer.							
Varer:	1890	1891	1892	1893	1894	Middel	
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	Ialt 1000 Kr.	pr. Individ Kr. Øre
1 Kornv. og Brød	1293,8	1506,4	1461,1	1521,1	1320,4	1420,6	20 29
2 Kaffe	472,6	477,3	582,5	584,2	562,5	535,8	7 65
3 Sukker og Sirup	552,3	497,9	481,7	515,7	592,0	527,9	7 54
4 Andre Kolonialv.	90,0	107,9	107,9	100,2	119,4	105,1	1 50
						(2589,4	36 98)
5 Spirituosa, Øl, Vin	355,9	445,5	362,5	384,0	415,3	392,6	5 61
6 Tobak	206,7	286,7	211,9	262,7	248,7	243,3	3 48
						(635,9	9 09)
7 Manufakturvarer	770,3	905,2	715,5	679,6	799,7	774,1	11 06
8 Jærn- og Metalv.	362,7	404,2	329,1	300,9	352,7	349,9	5 00
9 Tømmer	398,5	414,2	255,4	182,9	217,2	293,6	4 19
10 Salt	300,9	301,5	295,1	550,5	366,7	362,9	5 18
11 Kul	200,6	217,6	198,2	224,6	243,4	216,9	3 10
Forsk. Varer	847,3	922,3	774,9	844,2	887,1	855,2	12 22
	5851,6	6486,7	5775,8	6150,6	6125,1	6077,9	86 82
Kont. Pengesum	295,5	119,6	88,7	77,0	80,3	132,2	1 89
Ialt:	6147,1	6606,3	5864,5	6205,4	6227,6	6210,1	88 71

delsberetninger.

Island, Afdeling C.).

		Værdi af udførte Varer							
Varer:	1890	1891	1892	1893	1894	Middel			
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	Ialt 1000 Kr.	pr. Individ Kr. Øre		
1	Levende Faar	554,4	152,5	343,1	309,6	789,0	429,7	6	14
2	Heste	70,6	102,6	8,7	67,8	102,2	70,4	1	00
3	Salt Kjød	82,2	202,9	272,6	254,3	400,9	242,6	3	47
4	Uld og Uldvarer	939,6	1046,7	872,3	1009,3	1094,9	992,5	14	18
5	Skind	26,7	88,1	173,2	112,2	156,9	111,4	1	59
							(1846,6	26	38)
6	Fisk, Tran m. m.	3117,6	3482,8	2484,1	4120,2	3654,7	3371,9	48	17
7	Sild	136,7	385,6	124,7	174,2	183,7	201,0	2	87
8	Lax	6,4	22,4	51,1	41,6	34,4	31,2	0	45
							(3604,1	51	49)
9	Edderdun & Fjer	63,2	91,8	50,3	62,9	107,8	75,2	1	07
	Andre Varer	36,8	64,2	68,7	59,9	77,5	61,4	0	88
		5034,2	5639,6	4448,8	6212,0	6602,0	5587,3	79	82
	Kont. Pengesum.	89,0	31,7	70,4	34,8	85,5	62,3	0	89
	Ialt :	5123,2	5671,3	4519,2	6246,8	6687,5	5649,6	80	71

Efter Tusindaarsfesten opstod naturligt det Spørgsmaal herhjemme i Danmark:

Hvad kan vi gjøre for Island?

Svaret fremgaar af det Sagte: — Bevare en omhyggelig og trofast Forbindelse med Land og Befolkning, — forsøge at forstaa de Kaar, hvorunder der arbejdes, — vide, at ligesom Sønderjyderne, trods en overmægtig Husbond, bevare Troskab mod dansk Tradition, saaledes bevare vore Frænder paa Island Sansen for dygtigt og intelligent Arbejde under særdeles vanskelige Arbejdsforhold! Det er deres store Ære, og det er vor Opgave paa ethvert Omraade at støtte alt dygtigt Arbejde paa vort store Biland saa godt som vi kunne, og dertil hører i første Række, at vi gjennem eget Syn, gjennem Orienteringsrejser i landøkonomisk Retning, f. Ex. hvert 5te Aar, lære at forstaa deres Kamp — 20 Aars Mellemrum, som nu, er for stort til, at Udviklingen kan følges.
